

LA FILOSOFÍA, UN 'MIRACLE' GREC

Ramon ALCOBERRO

Anomenem miracle grec l'afirmació segons la qual el naixement de Grècia constituí un "succés extraordinari" que ha marcat la nostra vida cultural i, si cal dir-ho així, "espiritual". Que els Grecs fossin una cultura absolutament original ha estat negat amb bones raons per bona part dels estudiosos anglesos més importants des de la II Guerra mundial ençà. Dover i Finley, molt especialment, s'han dedicat a mostrar les innegables arrels dels mites grecs en d'altres mites mesopotàmics, hitites, egipcis, etc. Tanmateix, la seva filologia incontestable no omple la necessitat espiritual de qui s'acosta a Grècia.

El miracle grec consisteix, fonamentalment, en l'aparició del que després hom ha anomenat l'humanisme, entès com a creença bàsica en el valor de la paraula "home" i, específicament, "home a la *polis*"; una creença, a més, que fins i tot admet desafiar els déus.

Ni els egipcis amb el seu culte a la mort, ni els sumeris amb els seus monarques dèspotes, ni els babilònics amb la seva casta sacerdotal no poden ser considerats els fundadors d'Europa. La doctrina segons la qual "l'home és la mesura de totes les coses", intuïda per Homer i desenvolupada per Protàgores, és el nucli mateix del miracle grec. Aquesta doctrina només és possible perquè la *polis* dóna un marc d'autonomia i d'individualisme (tot i que no un individualisme insolidari com el de la modernitat). Podem copsar la reivindicació de l'humanisme a la *Ilíada* (llibre IV, vers 208) quan Hippolocos aconsella al seu fill lluitar sempre per l'excel·lència i quedar sempre per davant dels altres, i també al llibre XI, vers 789, quan Peleu aconsella a Aquilines ser sempre el primer... ser sempre l'home millor. Aquesta idea de què "cal buscar l'excel·lència" (*areté*) i que només es podrà assolir a través d'una carrera d'acció decidida i d'afirmació heroica del propi jo, és, fonamentalment, grega. Finalment, una altra de les grans aportacions gregues a la història espiritual humana és la idea de la profunda dignitat de l'home, entès com a centre del món; i, si cal, de la seva dignitat tràgica quan s'enfronta al fat.

El miracle grec no consisteix només en l'afirmació de la dignitat humana. Hi ha, encara, un segon element íntimament vinculat al de la centralitat de l'home en el cosmos: el descobriment de l'eficàcia investigadora de la raó. I convé recordar que en grec raó es diu *logos*, és a dir que per a l'home grec raó i llenguatge són inseparables. A diferència del cosmos estàtic dels egipcis o dels sumeris, que gairebé no coneixia el pas del temps, els grecs tenen plena consciència de viure en un món dinàmic. La *polis* és un espai de debat, de discussió, de frec humà i, per això mateix, la ciutat és el lloc on pot néixer la paraula que ens salva. Els grecs fan obres d'art meravelloses perquè tenen consciència de ser lliures i de que aquesta vida de la ciutat és al mateix temps llibertat i tensió. La idea que apareix a l'Antígona de Sòfocles segons la qual l'home és admirable i no hi ha res superior a ell resumeix l'essencial del miracle grec.

El miracle grec és, finalment, el regne de la crítica. El fet que Anaxàgores (500-428), Protàgores (485-411) i Sòcrates (470-399) fossin acusats d'impietat davant la Ciutat mostra, també, la profunda lluita que el pensament hagué de mantenir amb la tradició i el mite. Davant un saber propi de *sofos* que ofereix respostes per a qualsevol dubte, allò propi dels *filo-sofos* (dels 'amics' o 'amants' de la saviesa) serà presentar dubtes a qualsevol resposta dogmàtica, mostrant-ne la seva profunda provisionalitat.